

Костюченко О. Ю.,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри правосуддя
юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРЯМОГО ТА ПЕРЕХРЕСНОГО СУДОВОГО ДОПИТУ СВІДКІВ І ПОТЕРПІЛИХ

У статті визначається сутність понять «прямий» і «перехресний» допит свідків і потерпілих. Аналізується проблема участі обвинуваченого (підсудного) в «прямому» і «перехресному» допиті свідків і потерпілих на підставі положень міжнародних конвенцій та практики Європейського суду з прав людини та наводиться висновок, що обвинувачений, оскільки він належить до сторони захисту, повинен мати право, навіть за наявності захисника, прийняти участь у допиті свідків і потерпілих.

Ключові слова: суд, сторони, свідок, потерпілий, прямий допит, перехресний допит.

В статье определяется сущность понятий прямой и перекрестный допрос свидетелей и потерпевших. Анализируется проблема участия обвиняемого (подсудимого) в прямом и перекрестном допросе свидетелей и потерпевших на основании положений международных конвенций, практики Европейского суда по правам человека. Обвиняемый, поскольку он принадлежит к стороне защиты, должен иметь право, даже при наличии защитника, принять участие в допросе свидетелей и потерпевших.

Ключевые слова: суд, стороны, свидетель, потерпевший, прямой допрос, перекрестный допрос.

Забранням чинності новим Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. в судовій практиці постала проблема правильного розуміння змісту понять «прямий» та «перехресний» допит свідків і потерпілих, які були запозичені з країн зі змагальною формою кримінального процесу та ролі суду в контролі за належним дотримання процесуального порядку його проведення сторонами під час судового кримінального провадження. Як показує судова практика, сутність та порядок прямого та перехресного

допитів свідків, потерпілих викликає багато спірних питань та не є однозначною. Допит цих учасників судового провадження і надалі часто проводиться за правилами, визначеними на рівні КПК України 1960 року. Бувають випадки відкритого «нехтування» нормами чинного КПК України 2012 року. Виправити ситуацію може більш розгорнута законодавча регламентація правил проведення судового допиту свідків, потерпілих, відповідні роз'яснення та рекомендації науковців та вивчення суддями, прокурорами та адвокатами міжнародного дос-

віду проведення прямого і перехресного допиту та позицій Європейського суду з прав людини.

Під час судового розгляду учасники кримінального провадження повинні звернутися до суду та висловити свою думку щодо обсягу та послідовності дослідження конкретних доказів, в тому числі черговості допиту свідків і потерпілих. Слід наголосити, що для сторони обвинувачення важливо, в першу чергу, провести прямий допит осіб, які володіють найбільшим обсягом інформації щодо обставин, які підлягають доказуванню, відповідно до оголошеного обвинувачення та підтвердити його. Докази сторони обвинувачення повинні досліджуватися в першу чергу, а сторони захисту – в другу (ч. 1 ст. 349 КПК України). Більше законодавець не дає жодних, обов'язкових до виконання, вказівок щодо обсягу та черговості дослідження доказів. Допит потерпілого повинен проводитися згідно з положеннями ч. 2 ст. 352 КПК України за правилами допиту свідків. Щодо черговості допиту потерпілих та свідків М. С. Строгович слушно зазначав, що потерпілий має допитуватися до допиту свідків, оскільки, в такий спосіб усувається вплив показань, даних свідками в суді, на показання потерпілого, який, на відміну від свідків, до допиту не видаляється із зали судового засідання. Окрім того, дані ним показання, щодо обставин вчинення злочину, від якого він постраждав, в значній мірі обумовлюють порядок і зміст допиту підсудного, свідка та перевірки інших доказів [1, с. 296]. Більшість науковців наголошують на тому, що допит обвинуваченого, якщо тільки він не відмовляється давати показання, доцільно проводити в першу чергу. Слід наголосити, що послідовність проведення допитів повинна залежати від обставин вчиненого кримінального правопорушення та обсягу обізнаності з ними потерпілого та свідків. Суду варто в ухвалі про визначення обсягу та порядок дослідження доказів максимально повно задовольня-

ти бажання сторін, оскільки вони ґрунтуються на розроблених ними правових позиціях і продуманій стратегії та тактиці проведення дослідження доказів.

За чинним КПК України свідки та потерпілі допитуються за правилами прямого та перехресного допиту. Незважаючи на те, що питання проведення прямого та перехресного допиту регулюють лише положення ч. ч. 6–8 ст. 352 і ст. 353 КПК України, за цими нормами стоїть справжня революція в допиті свідків і потерпілих, проведення якого тепер має здійснюватися за абсолютно новими стандартами.

Аналізуючи нормативні положення нового КПК України можна прийти до висновку, що прямий допит свідка, потерпілого відрізняється від прямого допиту обвинуваченого, експерта. Причому деякі автори Науково-практичного коментаря Кримінального процесуального кодексу України не вбачають між ними особливої різниці. Так, вони зауважують, що «після проведення підготовчої частини допиту..., головуєчий пропонує свідкові розповісти про всі відомі йому обставини кримінального провадження. Під час цих пояснень ніхто із представників сторін не вправі втручатися у їх виклад або переривати свідка, окрім головуєчого, якщо той виходить за межі обставин, щодо яких дає показання» [2, с. 89]. Однак, з такою позицією не можна погодитись, оскільки у ст. ст. 352, 353 КПК України законодавець прямо передбачив саме прямий і перехресний допит сторонами, а не вільний виклад показань свідком чи потерпілим суду. Зазначені помилкові положення коментаря фактично можуть звести нанівець намагання законодавця щодо запровадження реальної змагальності та процесуальної активності сторін, формування у суддів та учасників судового провадження помилкового розуміння процесуального порядку проведення допитів свідків і потерпілих. Те, що в ході встановлення обставин кримінального правопорушення в судовому засіданні під час допиту свідків

вже не використовується форма вільного викладу показань саме і є однією з новел КПК України 2012 року. Свідка повинна починати допитувати, в першу чергу та сторона, за ініціативою якої він був викликаний, тобто свідка обвинувачення – прокурор, а свідка захисту – захисник, обвинувачений. Суд не проводить допит, а тільки контролює дотримання правил його здійснення сторонами, щоб уникнути зайвого витрачання часу, захистити свідків від образи та забезпечує необхідний порядок судового засідання. Суд не повинен втручатися у здійснення сторонами допиту, тобто, суддя може тільки за протестом сторони знімати питання, які не стосуються суті кримінального провадження. У разі нечіткості в показаннях свідка щодо наявності або відсутності конкретних обставин, суд може вимагати від свідка, потерпілого однозначної відповіді на питання – «так» або «ні» (ч. 10 ст. 352 КПК України), але задавати свої питання головуючий та судді можуть, відповідно до ч. ч. 11 і 13 ст. 352 КПК України, тільки після того, як свідку поставлять питання потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач, їх представники та законні представники або при дослідженні інших доказів. Слід зауважити, що у ст. 352 України взагалі нічого не зазначено стосовно пропозиції головуючого свідку чи потерпілому щодо вільного викладу ними показань, це положення стосується тільки допиту обвинуваченого, оскільки у ч. 1 ст. 351 КПК України законодавець прямо вказує, що допит обвинуваченого починається з пропозиції головуючого надати показання щодо кримінального провадження, після чого обвинуваченого першим допитує прокурор, а потім захисник. Слід зазначити, що законодавець взагалі не передбачає щодо допиту обвинуваченого використання термінів «прямий» і «перехресний» допит. Як слушно наголошує В. Бабуніч, при допиті свідок дає свої показання не в формі послідовної розповіді, а у вигляді відповідей на запитання сторін. Суд у допиті не бере уча-

сті, він може лише відвести поставлене стороною запитання. Кожна із сторін сама допитує представлених нею свідків прямий допит (головний допит), залишаючись в межах тих обставин, які вона бажає довести показами даного свідка; після головного допиту починається протилежний або перехресний допит під час якого дозволяється задавати навідні запитання [3, с. 323].

Законодавець не дає визначення «прямого допиту». Зміст цього поняття намагаються розкрити науковці, наприклад, «прямий допит – це допит, який здійснюється між двома учасниками судового процесу, тобто одна особа (прокурор, захисник або обвинувачений) ставить запитання, а інша (свідок) – відповідає» [2, с. 89], проте, таке визначення не можна вважати дуже вдалим, оскільки воно не відтворює всіх ознак прямого допиту. Слід додати, що прямий допит проводить саме та сторона, яка викликала свідка, тобто, свідка обвинувачення першим допитує прокурор, а свідка захисту – захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений. Під час прямого допиту не дозволяється ставити навідні запитання, тобто запитання, у формулюванні яких міститься відповідь, частина відповіді або підказка до неї. Таким чином, можна зробити висновок, що «прямий допит – це допит свідка обвинувачення, потерпілого прокурором, а свідка захисту – захисником, обвинуваченим під час кримінального судового провадження». Відповіді свідка обвинувачення під час проведення прямого допиту повинні розкрити всі ті обставини, які підлягають доказуванню в реалізацію правової позиції обвинувачення, а свідка захисту – правової позиції захисту. Якщо сторона не поставити потрібного питання, інформація залишиться нерозкритою і не встановленою, адже відтепер суд не повинен забезпечувати повноту судового розгляду і в підсумку суд не зможе посилатися на данні, які не були озвучені свідком. Характерно, що чи не найпоширенішою

помилкою в ході прямого допиту свідка є використання навідних запитань, проте останні – є виключною прерогативою перехресного допиту.

Щодо сутності перехресного допиту між науковцями також не має єдності. Так, на думку В. О. Попелюшка перехресний допит свідка зводиться до допиту свідка сторонами з приводу одних і тих саме обставин. Кожний учасник судового розгляду має право ставити свідкові додаткові запитання для з'ясування або доповнення відповідей, даних на запитання інших осіб [4, с. 150]. С. Дуда під перехресним допитом розуміє такий допит, за якого учасники судового розгляду можуть почергово задавати одній і тій самій особі питання щодо будь-яких епізодів (фрагментів) його показань, з метою їх уточнення, доповнення та перевірки. Цей допит, на його думку, починається, зазвичай, після того як допитуваний у вільній розповіді повідомить все відоме у справі [5, с. 154]. Слід уточнити, що мова повинна йти не про вільну розповідь свідка, а про його відповіді на питання сторони під час прямого допиту. Автори Науково-практичного коментаря Кримінального процесуального кодексу України за ред. В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумило слушно наголошують, що після прямого допиту сторонам надається можливість перехресного допиту свідка, тобто відбувається його допит сторонами кримінального провадження з приводу одних і тих саме обставин. Проведення перехресного допиту свідка дозволяє перевірити його свідчення і з точки зору обвинувачення, і з точки зору захисту, виявляє окремі неточності і суперечності в показаннях, усуває їх неповноту, допомагає уникнути помилок при з'ясуванні окремих обставин справи [6, с. 733].

В. Бабуніч пропонує наступне визначення перехресного допиту – «це один із видів судового допиту, що проводиться за особливими правилами та який повинен обмежуватися з'ясуваннями під час прямого допиту обставина-

ми або стосуватися питань достовірності показань і може бути проведеним лише учасниками процесу, які згідно закону мають право ініціювання судового допиту, а інтерес яких відрізняється від інтересу особи, яка провела прямий допит [3, с. 325, 326].

Науковці слушно наголошують на високих пізнавальних можливостях даного виду допиту. Проте, як зазначає В. О. Попелюшко, перехресний допит, як правило, характеризується досить високим психологічним навантаженням. Він відчутно впливає на психіку свідка, що заважає йому адекватно сприймати запитання та критично ставитися до своїх показань. Неодноразове з'ясування однієї і тієї ж обставини з цих причин може призвести до навіювання сумнівів свідка у правильності його показань, а звідси – до зміни ним показань на угоду тій стороні, що допитує. Тому головуючий мусить ретельно стежити за правильністю перехресного допиту, не допускати виходу його за межі коректності та ділового руслу [4, с. 151]. Проте, необхідно зауважити, що за дотриманням правил допиту повинна перш з все слідкувати протилежна сторона, проявляючи процесуальну активність та реалізуючи, таким чином, принцип змагальності. Слід наголосити, що згідно з положеннями ч. 8 ст. 352 КПК України тільки за протестом сторони під час допиту свідка головуючий має право зняти питання, які не стосуються суті кримінального провадження.

Основна мета перехресного допиту, дискредитувати свідка протилежної сторони, продемонструвавши повну неспроможність його показань, за допомогою навідних питань довести, що свідок або дає неправдиві свідчення, або сумлінно помиляється. Проте, основною проблемою такого допиту є те, що до нього складно підготуватися заздалегідь, адже навідні запитання треба формулювати «на місці» і задавати відразу після проведення прямого допиту. Це складна аналітична робота, в якій все залежить від володіння тактикою допиту, профе-

сіоналізму, навіть акторської майстерності того, хто його проводить. Головне пам'ятати, щоб отримати бажану відповідь, необхідно правильно поставити запитання, і в разі потреби провести певну перевірку озвучених раніше показань. З метою перевірки правдивості показань свідка, потерпілого та з'ясування розбіжностей з показаннями, наданих слідчому судді, вони можуть бути оголошені при його допиті під час судового розгляду (ч. 5 ст. 225 КПК України). Крім того, в судовому засіданні можливо продемонструвати свідкові певний предмет і поцікавитися, з якої відстані і наскільки чітко він його бачить. У ході такої перевірки може виявитись, що особа не могла бути свідком тих чи інших подій, що, в свою чергу, нівелює всі озвучені раніше показання. Втім, використовувати певну тактику і відповідні прийоми допиту, зокрема захиснику потрібно дуже обачно, щоб випадково не погіршити становище обвинуваченого або не дискредитувати свідків захисту. Захиснику необхідно використовувати всі можливі не заборонені законом засоби захисту інтересів клієнта, але реалізовувати свої процесуальні права та обов'язки досить обережно.

Проблемним у судовій практиці може бути питання права обвинуваченого самостійно поставити, необхідні на його думку, питання під час прямого чи перехресного допиту, який проводить його захисник. Положення ч. 6 ст. 352 КПК України спрямовують на те, що свідка захисту під час прямого допиту допитує захисник, якщо обвинувачений взяв захист на себе – обвинувачений. Слід зауважити, що тлумачити будь-які норми кримінального процесуального законодавства належить, виходячи із положень міжнародних декларацій та загальних засад кримінального провадження. Так, згідно з положеннями Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [7] кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має право допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також

вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення (п. d ч. 3 ст. 6), Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [8] кожен має право при розгляді будь-якого пред'явленого йому кримінального обвинувачення допитувати свідків, які дають проти нього показання, або мати право на те, щоб цих свідків було допитано, і мати право на виклик і допит його свідків на тих самих умовах, які існують для свідків, що дають показання проти нього (п. e ч. 3 ст. 14). Таким чином, можна зробити висновок, що обвинувачений повинен мати право, навіть за наявності захисника, самостійно поставити необхідні питання при прямому допиті свідків захисту. Положення ч. 7 ст. 352 КПК України взагалі не мстять будь-яких обмежень участі обвинуваченого у проведенні перехресного допиту свідка обвинувачення чи потерпілого – «після прямого допиту протилежній стороні кримінального провадження надається можливість перехресного допиту свідка». Тобто, оскільки обвинувачений належить до сторони захисту, то не повинно бути ніяких перешкод його участі у перехресному допиті.

Європейський суд з прав людини у своїх рішеннях займає позицію, що обвинувачений повинен мати можливість допитати свідків обвинувачення під час судового провадження. Наприклад, у справі *Lutsenko v. Ukraine* No. 30663/04, § 52, 18 December 2008), було припущено порушення права на перехресний допит, оскільки заявника було засуджено переважно на показаннях особи, яку він не мав можливості допитати у суді. Суд зазначив, що «з огляду на те, що М. Л., якого заявник не міг допитати в суді, дав викривальні показання за відсутності процесуальних гарантій не давати проти себе показань, і саме вони переважно були використані для встановлення фактів, які мали значення для кваліфікації дій заявника... право на захист було обмежено настільки, що це поставило під

сумнів справедливості провадження в цілому» [9].

Щодо необхідності дотримання права обвинуваченого заявляти клопотання про виклик свідків та ставити їм запитання можна навести ще рішення у справі «Лука проти Італії». Так, Європейський суд з прав людини визнав незаконним засудження заявника через те, що в основу вироку покладено свідчення тільки однієї особи, яку підсудний не мав можливості допитати [10, с. 282]. Порушення даного права повинно тягнути за собою визнання рішення суду незаконним.

Значення перехресного допиту є досить великим, що підтверджується також і рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Люді проти Швейцарії» «42...Заявник стверджував, що його засудження ґрунтувалося передусім на матеріалах доповідей агента і записах його телефонних розмов з агентом, хоча на жодному етапі провадження він не мав можливості допитати його чи домогтися його допиту... 49. ... ані слідчий суддя, ані суди першої інстанції не могли чи не бажали вислухати Тоні як свідка і провести очну ставку, яка дала б змогу зіставити свідчення Тоні з твердженнями пана Люді; до того ж ані пан Люді, ані його захисник не мали жодної можливості протягом усього провадження допитати його і піддати сумніву достовірність його свідчень. 50. Іншими словами, права сторони захисту були обмежені такою мірою, що заявник не здійснив свого права на справедливий судовий розгляд. Отже, відбулося порушення пункту 3 (d), взятого у поєднанні з пунктом 1 статті 6...» [11].

Рішення національного суду або міжнародної судової установи, яке набрало законної сили, коли ним встановлено порушення прав людини і основоположних свобод, гарантованих Конституцією України і міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, має і преюдиціальне значення для суду, який вирішує питання про допустимість доказів.

Положення КПК України, які встановлюють правила допустимості доказів, не дозволяють суду використовувати позасудові свідчення (п. 5 ч. 2 ст. 87; ч. 8 ст. 95 КПК України). Суд може в обґрунтування рішення використовувати лише свідчення, які «він безпосередньо сприймав під час судового засідання» оскільки лише допит свідка під час судового розгляду надає можливість стороні провести перехресний допит такого свідка. Свідчення, отримані в порядку ст. 225 КПК України, також мають бути визнані недопустимими, якщо під час допиту у слідчого судді сторона захисту не мала змоги провести перехресний допит.

Право на перехресний допит гарантовано обвинуваченому, що впливає з того, що всі передбачені у ч. 2 ст. 87 КПК України порушення є прикладами «істотних порушень прав людини і основоположних свобод». Порушення права на перехресний допит є безумовним істотним порушенням прав людини і основоположних свобод (п. 5 ч. 2 ст. 87 КПК України), відповідно, суд зобов'язаний визнати показання свідка чи потерпілого, отримані з порушенням права на перехресний допит недопустимим доказом під час будь-якого судового розгляду та не має права посилатися на них у судовому рішенні. Проте, існує позиція, що порушення права сторони обвинувачення на перехресний допит не підпадає під дію цього правила про допустимість. [12, с. 230]. Спірною є вищенаведена позиція, якщо мова йде про опосередкований захист інтересів потерпілого (фізичної особи) через представництво публічного інтересу прокурором.

Слід погодитися з позицією авторів Науково-практичного коментаря до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка, що положення ст. 87 КПК України, які зобов'язують виключити із судового процесу докази, отримані внаслідок *істотного порушення* основоположних прав і свобод, втілюють в наше законо-

давство доктрину «плодів отруєного дерева», за якою визнаються недопустимими не лише ті докази, які безпосередньо отримані внаслідок порушення, а також і докази, які не були б отримані, якби не були отримані перші. Таким чином, похідні докази, отримані за допомогою відомостей, джерелом яких є недопустимі первинні докази, стають недопустимими. Законодавець не ставить питання допустимості доказів, отриманих в результаті істотного порушення, в залежність від того, було це *порушення свідомим*; тобто навіть неумисне порушення тягне недопустимість доказів. Також КПК України не вважає за необхідне брати до уваги, чи був би отриманий «плід» незалежно від «отруєного дерева» [12, с. 225].

Варто наголосити, що прокурору та захиснику в судовому кримінальному провадженні для забезпечення ефективності виконання їх процесуальних функцій обвинувачення і захисту особливу увагу потрібно приділити дотриманню процесуального порядку, правильній стратегії та тактиці проведення прямого та перехресного допиту свідків і потерпілих, оскільки в умовах більш широкого застосування елементів змагальності за новим КПК України. є більша вірогідність отримання від допитуваних осіб необхідної інформації для підтвердження правових позицій сторін. У цьому випадку повнота відомостей, що входять до предмету доказування і підлягають з'ясуванню в ході судового розгляду, буде залежати від процесуальної активності прокурора і захисника, наскільки якісно вони підготуються до дослі-

дження доказів у судовому засіданні, зокрема, прямого і перехресного допиту свідків, потерпілих. Особливо це стосується сторони захисту. С. Дуда слушно зазначає, що в умовах досудового допиту у сторони обвинувачення є більше можливостей для використання психологічного впливу на допитувану особу [5, с. 154]. Проте, в умовах застосування нового КПК України 2012 року показання суд повинен сприймати безпосередньо у судовому засіданні та оцінювати у сукупності з іншими доказами, дослідженими сторонами у суді та не вправі посилатися у своєму рішенні та обґрунтовувати його показаннями, наданими слідчому, прокурору, крім показань даних слідчому судді в порядку ст. 225 (ч. 4 ст. 95 КПК України). Н. Максимшин щодо оцінки результатів судового допиту, справедливо наголошує, що цей вид процесуального спілкування відбувається в особливому режимі. Тут мають місце зіткнення різних інтересів, виникнення суперечливої інтерпретації тих або інших фактів. Тому суддя (прокурор, адвокат) повинен вміти виокремити головне, усунути змістовно – вербальні спотворення допитуваними особами інформації, відрізнити емоції від існуючих реальностей. [13, с. 297–302] Ще одним різновидом допиту є одночасний допит двох чи більше вже допитаних свідків, потерпілих, обвинувачених (в минулому очна ставка). Суд має право призначити такий допит для з'ясування причин розбіжності в їхніх показаннях (ч. 14 ст. 352 КПК України).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Строгович М. С.* Курс советского уголовного процесса / М. С. Строгович. – М.: Издательство «Наука», 1970. – Том II. – 516 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є. М. Блажівський, Ю. М. Грошевий, Ю. М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, А. В. Портнова. – Х.: Право, 2012. – Т. 2. – 664 с.
3. *Бабунич В.* Суть та значення перехресного допиту. Процесуальні особливості проведення перехресного допиту при розгляді кримінальної справи в суді / В. Бабунич // Вісник Львівського університету. – 2011. – Випуск 53. – С. 322–328.
4. *Попелюшко В. О.* Судовий розгляд кримінальної справи: навч. посібник / В. О. Попелюшко. – К.: Кондор, 2006. – 234 с.

5. Дуда С. Судовий допит, його сутність і види / С. Дуда // Підприємництво, господарство і право. – 2011. – № 2. – С. 153–155.
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За ред. В. Г. Гончаренко, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К.: Юстиніан, 2012. – 1224 с.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод / Рада Європи; Конвенція, Міжнародний документ від 04.11.1950 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_004
8. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права / ООН; Пакт, Міжнародний документ від 16.12.1966 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/995_043
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі Луценко проти України («Lutsenko v. Ukraine») No. 30663/04, § 52, 18 December 2008): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: library.khpg.org/files/docs/1254891460.pdf
10. Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес / Д. Макбрайд. – К.: «К.І.С.», 2010. – 576 с.
11. Рішення Європейського суду з прав людини від 22 січня 1992 року в справі «Люді проти Швейцарії» (Case of Lüdi v. Switzerland): [Електронний ресурс]. – Режим доступу: eucourt.in.ua/Article.asp?AIIdx=433
12. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / За ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. – Х.: Фактор, 2013. – 1072 с.
13. Максимішин Н. Психологічні особливості судового допиту / Н. Максимішин // Вісник Львівського університету. – 2012. – Випуск 55. – С. 297–302.

Kostiuchenko O. The role of the court and the parties to the judicial examination of the accused, witnesses and victims under the new Criminal Procedural Code of Ukraine 2012

The article defined the essence of the terms «direct» and «cross examination of witnesses and victims. It is noted that during the trial examination of witnesses have not used the free form of presentation is indicated, but the answers to the questions, and offer a free presentation about the presiding evidence applies only questioning the accused. Prosecutors and defense counsel in the trial of criminal proceedings to ensure performance of their judicial functions of prosecution and defense special attention should be paid to the observance of procedural order, the correct strategy and tactics of direct and cross-examination of witnesses and victims, as in the wider use of elements of competition under the new Code of Ukraine are more likely to receive from the person being questioned necessary information to verify the legal positions of the parties. It is noted that the court does not conduct questioning, but only monitors compliance with the rules of its implementation by the parties. The judge may, in protest parties take matters which do not concern the merits of the criminal proceedings and in case of ambiguity in the testimony of a witness, victim regarding the presence or absence of particular circumstances, to require the witness to a clear answer to the question – «yes» or «no», but ask your questions and the presiding judge can only after the witness put the question victim, civil plaintiff, civil defendant, their representatives and legal representatives or other evidence in the study. The problem of participation of the accused (defendant) in the «direct» and «cross the interrogation of witnesses and victims under the provisions of international conventions and European Court of Human Rights and is a conclusion that the defendant, as it relates to the defense shall have the right, even in the presence of counsel, to take part in the questioning of witnesses and victims.

Keywords: *the court party, witness, victim, direct examination, cross-examination.*

Стаття надійшла до редакції журналу 25.09.2014 р.